

Wpływ regulacji prawnych na bezpieczeństwo imprez masowych

Streszczenie

Problematykę imprez masowych regulują przepisy ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, zwanej dalej u.b.i.m.²

Imprezy tego typu stały się współcześnie bardzo popularne ze względu na łatwość w szybkim przemieszczaniu się dużych grup społeczeństwa, zarówno na terytoriach państw, jak i między państwami, istnienie lepszych możliwości porozumiewania się na odległość oraz niewysokie, dla wielu ich uczestników, koszty udziału w takich imprezach. Zgodnie z przepisami art. 3u.b.i.m. za imprezy masowe uznaje się masowe imprezy artystyczno-rozrywkowe oraz masowe imprezy sportowe, w tym mecze piłki nożnej.

Imprezy artystyczno-rozrywkowe to imprezy o charakterze artystycznym, rozrywkowym lub zorganizowane publiczne oglądanie przekazu telewizyjnego na ekranach lub urządzeniach umożliwiających uzyskanie obrazu, a imprezy sportowe to imprezy mające na celu współzawodnictwo sportowe lub popularyzowanie kultury fizycznej. Meczem piłki nożnej jest impreza sportowa mająca na celu współzawodnictwo dyscyplinie piłki nożnej.

Żeby uznać te imprezy za masowe, muszą one być przewidziane dla co najmniej 1000 osób, jeżeli odbywają się na stadionach lub innych otwartych miejscach, albo 500 osób w przypadku imprez artystyczno-rozrywkowych lub 300 osób w przypadku imprez sportowych, jeżeli odbywają się one w budynkach.

Autor przedstawia w swoim artykule najważniejsze przepisy prawne obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej regulujące zasady organizowania oraz zapewnienia bezpieczeństwa imprez masowych w rozumieniu tych przepisów. Omawia również regulacje innych ustaw i aktów wykonawczych, które nie mają zastosowania do imprez masowych, ale regulują zasady organizacji równie dużych imprez, których definicje nie mieszczą się w ustawie o imprezach masowych jak np. imprezy organizowane przez organizacje kościelne lub imprezy państwowe o dużej liczbie uczestników.

Słowa kluczowe: impreza, impreza masowa, bezpieczeństwo imprez masowych, polityka bezpieczeństwa, prawo dotyczące bezpieczeństwa imprez

¹ E-mail: andrzej.strychalski@wat.edu.pl.

² Dz.U. z 2015 r., poz. 2139.

Wstęp

Imprezy masowe stały się współcześnie bardzo popularne ze względu na łatwość w szybkim przemieszczaniu się dużych grup społeczeństwa, zarówno na terytoriach państw, jak i między państwami, istnienie lepszych możliwości porozumiewania się na odległość oraz niewysokie koszty udziału w takich imprezach dla wielu ich uczestników. Także fakt, że w prawie wewnętrznym wielu państw obywatele mają zapewnioną wolność zgromadzeń, pozwala na organizację takich imprez na skalę masową.

Rodzi to poważne kłopoty dla państw, na terytorium których takie imprezy są organizowane. Głównie ze względu na trudności w zapewnieniu bezpieczeństwa uczestników tych imprez, jak i bezpieczeństwa i spokoju innych obywateli, którzy w pobliżu miejsc organizacji takich imprez zamieszkują lub przebywają.

Z tych powodów w prawie wewnętrznym wielu państw występują przepisy regulujące zasady organizacji takich imprez, a w szczególności zasady zapewnienia bezpieczeństwa w trakcie ich trwania. W polskim systemie prawa problematykę tę reguluje ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych³, która zastąpiła obowiązującą do dnia 31 lipca 2009 r. ustawę z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych⁴.

Autor przedstawia w swoim artykule najważniejsze przepisy prawne obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej, regulujące zasady organizowania oraz zapewnienia bezpieczeństwa imprez masowych, w rozumieniu tych przepisów. Omawia również regulacje innych ustaw i aktów wykonawczych, które nie mają zastosowania do imprez masowych, ale regulują zasady organizacji imprez, których definicje nie mieszczą się w ustawie o imprezach masowych.

Regulacje prawne dotyczące organizacji imprez masowych

Przepisy art. 1 u.b.i.m. określają między innymi zasady postępowania konieczne do zapewnienia bezpieczeństwa imprez masowych, zasady i tryb wydawania zezwoleń na przeprowadzanie imprez masowych oraz zasady gromadzenia i przetwarzania informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych.

Ustawa nie obejmuje wszystkich imprez o charakterze masowym. Przepis art. 2 u.b.i.m., wyłącza jej stosowanie w stosunku do nieodpłatnych imprez masowych organizowanych na terenach zamkniętych będących w trwałym zarządzie jednostek organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych przez: Ministra Obrony Narodowej, Ministra Sprawiedliwości oraz ministrów właściwych: do spraw wewnętrznych, do spraw oświaty i wychowania, do spraw szkolnictwa wyższego oraz

³ Dz.U. z 2015 r., poz. 2139.

⁴ Dz.U. z 2005 r., nr 108 z późn. zm.

do spraw kultury fizycznej, jeżeli jednostki te są organizatorami imprezy masowej w rozumieniu tej ustawy.

Oznacza to, że w przypadku tych imprez m.in. nie jest wymagane uzyskanie zezwolenia na ich przeprowadzenie, nie gromadzi się i nie przetwarza informacji, które są z nimi związane, nie ma obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, a w razie popełnienia przez uczestników przestępstwa czy wykroczenia nie stosuje się ustawowych przepisów karnych. Spełnienie powyższych wymagań powinno nastąpić łącznie – nie jest dopuszczalne skorzystanie z przedmiotowego wyłączenia ustawowego, jeżeli chociażby jedna z przesłanek nie zostanie spełniona. Wymogami koniecznymi są: nieodpłatność imprezy masowej, zorganizowanie jej na terenie zamkniętym, będącym w trwałym zarządzie jednostki organizacyjnej podległej lub pod-porządkowanej jednemu z wymienionych w tym przepisie centralnych organów administracji rządowej bądź nadzorowanej przez jeden z nich, jednostka organizacyjna musi być organizatorem imprezy masowej.

Wykluczenia te są zrozumiałe ze względu na znaczenie wymienionych resortów oraz ich zadania. Poza tym charakter ich działania z założenia wymaga organizowania zgromadzeń podległych im pracowników, żołnierzy, uczniów czy studentów. Chociaż i w tych resortach część organizowanych przez władze lub podległe, lub szkolone przez te władze osoby imprez wymaga uzyskania zezwoleń, o których mowa w ustawie. Wszystko zależy od tego czy organizowane imprezy są imprezami „służbowymi,” czy mają charakter artystyczno-rozrywkowy są przeznaczone także dla osób z zewnątrz.

W sprawie tej aktualny jest wyrok WSA w Warszawie, wydany na podstawie poprzednio obowiązującej ustawy⁵, z którego wynika, że w przypadku imprezy masowej odbywającej się na terenie osiedla studenckiego nie można wyłączyć stosowania ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych. Zdaniem Sądu, samorząd studencki nie jest jednostką podległą, podporządkowaną lub nadzorowaną przez władze resortu szkolnictwa wyższego. Z drugiej strony samorząd zawsze ma swojego opiekuna wybranego spośród władz uczelni, poza tym za imprezy organizowane na terenie uczelni odpowiada ją władze tej uczelni, stąd wiele imprez samorządu nie jest organizowana zgodnie z przepisami u.b.i.m.

Zgodnie z art. 3u.b.i.m. **imprezami masowymi są: imprezy masowe artystyczno-rozrywkowe oraz masowe imprezy sportowe, w tym mecze piłki nożnej.**

Słownik wyrażeń podstawowych określa powyższe pojęcia. I tak, **imprezą masową artystyczno-rozrywkową** jest impreza o charakterze artystycznym, rozrywkowym lub zorganizowane publiczne oglądanie przekazu telewizyjnego na ekranach lub urządzeniach umożliwiających uzyskanie obrazu o przekątnej przekraczającej 3 m, która ma się odbyć:

⁵ Zob. Wyrok WSA z dnia 20 marca 2006 r., VI SA/Wa 878/05, LEX nr 222245.

- a) na stadionie, w innym obiekcie niebędącym budynkiem lub na terenie umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, na których liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej, wynosi nie mniej niż 1000;
- b) w hali sportowej lub w innym budynku umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, w których liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej, wynosi nie mniej niż 500.

Nieodzownym elementem masowej imprezy artystyczno-rozrywkowej jest określone miejsce jej przeprowadzania. Należy tu wyróżnić dwie grupy miejsc. Po pierwsze: stadion lub inny obiekt niebędący budynkiem lub teren umożliwiający przeprowadzenie imprezy masowej. Do stadionów należy zaliczyć różnego rodzaju obiekty (w tym otwarte, zamknięte i zadaszone) służące różnym celom, np. do gry w piłkę nożną, futbol, wyścigów końskich, stadiony lekko-atletyczne czy boiska do krykieta). Innym obiektem niebędącym budynkiem może być np. basen kryty i odkryty, amfiteatr czy wydzielona powierzchnia ziemi (pole, łąka, polana leśna, itp.). W myśl przepisów art. 3 pkt 14 u.b.i.m., terenem umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej jest wydzielony, odpowiednio oznaczony teren na otwartej przestrzeni, spełniający warunki higieniczno-sanitarne odpowiadające wymaganiom przewidzianym prawem oraz posiadający infrastrukturę zapewniającą bezpieczne przeprowadzenie imprezy masowej, na którym do określenia liczby miejsc przyjmuje się przelicznik $0,5 \text{ m}^2$ na osobę. Ustalenie liczby miejsc nie jest dowolne, lecz musi być zgodne z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej. Ponadto zgodnie z art. 3 pkt 7 u.b.i.m. przez liczbę miejsc dla osób na imprezie masowej należy rozumieć liczbę udostępnionych przez organizatora miejsc na stadionie, w innym obiekcie niebędącym budynkiem, hali sportowej albo w innym budynku lub na terenie umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, ustaloną na podstawie przepisów prawa budowlanego i przepisów dotyczących ochrony przeciwpożarowej.

Inne miejsca, w których może się odbyć impreza masowa artystyczno-rozrywkowa, to hale sportowe lub inne budynki umożliwiające jej przeprowadzenie. Do innych budynków umożliwiających przeprowadzenie imprezy masowej można zaliczyć np. hale widowiskowe, aule, sale teatralne lub kinowe, itp. W przypadku tych budynków liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej, wynosi nie mniej niż 500.

Masową imprezą sportową jest impreza masowa mająca na celu współzawodnictwo sportowe lub popularyzowanie kultury fizycznej, organizowana na:

- a) stadionie lub w innym obiekcie niebędącym budynkiem, na którym liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej, wynosi nie mniej niż 1000, a w przypadku hali sportowej lub innego budynku umożliwiającego przeprowadzenie imprezy masowej – nie mniej niż 300;
- b) terenie umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, na którym liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób wynosi nie mniej niż 1000.

Meczem piłki nożnej jest masowa impreza sportowa mająca na celu współzawodnictwo w dyscyplinie piłki nożnej, organizowana na stadionie lub w innym obiekcie sportowym, na którym liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej, wynosi nie mniej niż 1000.

W przypadku masowych imprez sportowych, ich celem jest współzawodnictwo sportowe lub popularyzowanie kultury fizycznej. Masowa impreza sportowa może być organizowana w dwóch grupach miejsc, tj. na stadionie lub w innym obiekcie niebędącym budynkiem przy minimalnej liczbie miejsc wynoszącej 1000, w hali sportowej lub innym budynku umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej o minimalnej liczbie miejsc wynoszącej 300, a więc mniejszej niż w przypadku imprez rozrywkowo-rekreacyjnych organizowanych na hali, albo na terenie umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej o minimalnej liczbie miejsc wynoszącej 1000. W rezultacie sprowadza się to do takich samych miejsc, w jakich może być organizowana impreza artystyczno-rozrywkowa.

Szczególny rodzaj masowej imprezy sportowej, czyli mecz piłki nożnej, może być natomiast organizowany tylko na stadionie lub w innym obiekcie sportowym, o minimalnej liczbie miejsc wynoszącej 1000. Meczem piłki nożnej jest impreza, której celem jest współzawodnictwo tylko w dyscyplinie piłki nożnej.

Za **imprezę masową podwyższonego ryzyka** należy uznać imprezę masową, w czasie której, zgodnie z informacją o przewidywanych zagrożeniach lub dotychczasowymi doświadczeniami dotyczącymi zachowania osób uczestniczących, istnieje obawa wystąpienia aktów przemocy lub agresji.

Podwyższone ryzyko może dotyczyć każdego rodzaju imprezy masowej, chociaż w praktyce dotyczy głównie masowych imprez sportowych, w szczególności meczów piłki nożnej. Obawa co do aktów przemocy lub agresji dotyczy wystąpienia ich w czasie trwania imprezy masowej, a więc w okresie od chwili udostępnienia obiektu lub terenu uczestnikom imprezy masowej do chwili opuszczenia przez nich tego obiektu lub terenu.

Informacje o tym, że w czasie trwania imprezy masowej mogą wystąpić akty przemocy lub agresji, mogą pochodzić np. z Internetu. Organizatorzy mogą także

przewidywać wystąpienie działań agresywnych na podstawie dotychczasowych doświadczeń, jeżeli podczas wcześniejszych imprez dochodziło do aktów przemocy lub agresji bądź istniała obawa ich wystąpienia i jest prawdopodobne, że w danych okolicznościach taka sytuacja może się powtórzyć, np. mecz klubów piłkarskich, których kibice toczą ze sobą spory na forum Internetu, organizują tzw. ustawki po meczach, regularnie wszczynają awantury podczas meczów, itp.

Zgodnie z art. 29 ust. 3 u.b.i.m. organ zezwalający (wójt, burmistrz, prezydent miasta) stwierdza obligatoryjnie w zezwoleniu na przeprowadzenie imprezy masowej, że jest ona imprezą masową podwyższonego ryzyka w przypadku, gdy wynika to z: informacji organizatora o przewidywanych zagrożeniach bezpieczeństwa i porządku publicznego, opinii właściwego komendanta Policji albo wniosku podmiotu zarządzającego rozgrywkami.

Stwierdzenie, w zezwoleniu, że dana impreza jest imprezą masową podwyższonego ryzyka, powoduje dla jej organizatora dodatkowe obowiązki, dotyczące konieczności zapewnienia bezpieczeństwa jej uczestników. Dla przykładu: musi zapewnić większą liczebność służb porządkowych i informacyjnych (15 członków na 200 osób i po 2 na każde następne 100 osób – art. 6 ust. 2 pkt. 2 u.b.i.m.), za imprezę taką uważa się imprezy z mniejszą liczbą udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób (300 – dla stadionu, 200 – dla hali sportowej, 200 – dla meczu piłki nożnej – art. 7 u.b.i.m.), całkowity zakaz sprzedaży napojów alkoholowych (art. 8a u.b.i.m.), obowiązek utrwalania przebiegu imprezy masowej (art. 11 ust. 8 u.b.i.m.), kierownikiem do spraw bezpieczeństwa może być osoba wpisana na listę kwalifikowanych pracowników ochrony fizycznej, (art. 19 ust. 4 u.b.i.m.), istnieje obowiązek złożenia przez organizatora dodatkowej dokumentacji, która dotyczy kierownika do spraw bezpieczeństwa, zasad identyfikacji uczestników imprezy (zob. art. 26 ust. 1 pkt 5, 6u.b.i.m.), obowiązek kontroli – w każdym przypadku – zgodności przebiegu takiej imprezy masowej z warunkami określonymi w zezwoleniu (zob. art. 31 ust. 1 u.b.i.m.), wyższe minimalne sumy gwarancyjne związane z obowiązkowym ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej organizatorów (np. impreza na stadionie z 22 500euro do 27 500euro, a mecz piłkarski z 30000 euro do 35000 euro –zob. przepisy Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 11 marca 2010 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej organizatorów imprez masowych⁶. Dodatkowe obostrzenia dla imprez podwyższonego ryzyka wynikają także z art. 18 u.b.i.m., który nakazuje odpowiednie stosowanie przepisów rozdziału 3 *Bezpieczeństwo meczu piłki nożnej* do organizacji każdej imprezy masowej podwyższonego ryzyka. Obejmuje to np. obowiązek identyfikacji uczestników, stosowania zakazu klubowego czy wstępu osób do lat 13 tylko z pełnoletnim opiekunem.

⁶ Dz.U. nr 54, poz. 323

Przepisy prawne dotyczące zasad organizacji imprez masowych wprowadzają także ustawową definicję pojęcia „czas trwania imprezy masowej”. Zgodnie z przepisem art. 3 pkt. 6 u.b.i.m. **czas trwania imprezy masowej** obejmuje okres od chwili udostępnienia obiektu lub terenu uczestnikom imprezy masowej do chwili opuszczenia przez nich tego obiektu lub terenu. Momentem początkowym czasu jest zatem moment rozpoczęcia wpuszczania uczestników imprezy masowej do obiektu a momentem końcowym jest opuszczenie imprezy masowej przez ostatniego uczestnika. Nie jest to zatem jedynie okres rywalizacji sportowej zawodników czy występów artystów.

Duże znaczenie ma również sposób obliczania liczby miejsc na imprezach masowych. Liczba oferowanych miejsc jest jednym z elementów, które decydują o tym, czy dana impreza może być zakwalifikowana jako impreza masowa. Organizator ustala ilość miejsc w obiekcie, w którym ma się odbyć impreza masowa, stosując przepisy ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane⁷ oraz wydane na jej podstawie przepisy wykonawcze. Tak obliczona liczba miejsc dla osób na imprezie masowej stanowi jednocześnie maksymalną liczbę osób, które mogą uczestniczyć w tej imprezie. Zgodnie bowiem z art. 58 u.b.i.m. prze-kroczenie ustalonej w zezwoleniu maksymalnej liczby osób, które mogą uczestniczyć w imprezie masowej, może pociągnąć za sobą odpowiedzialność karną dla organizatora. Nie ma tutaj znaczenia ile osób faktycznie przyjdzie na imprezę. Impreza jest uznawana za masową w zależności od ilości udostępnionych miejsc dla uczestników, a nie w zależności od faktycznej ich liczby. Określenie liczby miejsc dla osób na planowanej imprezie masowej jest jednym ze wstępnych obowiązków organizatora. Zgodnie z art. 26 ust. 1 pkt 4a u.b.i.m. ma on bowiem obowiązek dołączyć tę informację do wniosku o wydanie zezwolenia na przeprowadzenie imprezy masowej.

Przepis art. 3 pkt. 1 u.b.i.m. wyłącza spod definicji imprezy masowej następujące imprezy kulturalne i sportowe:

- a) organizowane w teatrach, operach, operetkach, filharmoniach, kinach, muzeach, bibliotekach, domach kultury i galeriach sztuki lub w innych podobnych obiektach;
- b) organizowane w szkołach i placówkach oświatowych przez zarządzających tymi szkołami i placówkami;
- c) organizowane w ramach współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży;
- d) sportowe organizowane dla sportowców niepełnosprawnych;
- e) sportu powszechnego o charakterze rekreacji ruchowej, ogólnodostępnymi nieodpłatnym, organizowane na terenie otwartym;
- f) zamknięte, organizowane przez pracodawców dla ich pracowników – jeżeli rodzaj imprezy odpowiada przeznaczeniu obiektu lub terenu, gdzie ma się ona odbyć.

⁷ Dz.U. z 2016 r., poz. 290.

Wyłączenia te nie oznaczają jednak, że organy organizujące te imprezy nie mają przedsięwziąć żadnych środków bezpieczeństwa organizując takie imprezy. Mają one postępować zgodnie z przepisami regulującymi zasady organizacji i prowadzenia przez nie działalności wymienionej w ustawach.

Dla przykładu, zgodnie z art. 34 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej⁸ (dalej u.o.p.d.k.), imprezy artystyczne lub rozrywkowe organizowane w ramach działalności kulturalnej przez podmioty prowadzące działalność kulturalną, odbywające się poza stałą siedzibą albo w sposób objazdowy, wymagają zawiadomienia organu gminy właściwej ze względu na miejsce imprezy. Zawiadomienie powinno zawierać następujące dane: imię, nazwisko lub nazwę podmiotu organizującego imprezę artystyczną lub rozrywkową, siedzibę i adres do korespondencji, rodzaj i charakter imprezy, miejsce, datę, godzinę rozpoczęcia, planowany czas trwania, przewidywaną liczbę uczestników oraz określenie planowanych środków służących zapewnieniu bezpieczeństwa uczestników. Pomieszczenia, obiekty lub miejsca, w których odbywają się imprezy artystyczne i rozrywkowe, a także urządzenia techniczne używane przy ich organizowaniu lub w trakcie ich odbywania powinny odpowiadać wymaganiom przewidzianym prawem. Organ samorządu terytorialnego może zażądać załączenia do zawiadomienia zaświadczenia właściwego organu o spełnieniu tych wymagań. Zawiadomienie o imprezie powinno być złożone nie później niż 30 dni przed planowanym terminem jej rozpoczęcia. Imprezy artystyczne i rozrywkowe organizowane cyklicznie nie rzadziej niż dwa razy w roku przez te same podmioty w tych samych pomieszczeniach, obiektach i miejscach do tego dostosowanych, wymagają jednorazowego zawiadomienia organu gminy właściwej ze względu na miejsce imprezy. W ust. 8 tego artykułu wskazano, że obowiązki organizatora imprezy masowej w zakresie bezpieczeństwa tej imprezy reguluje ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych. Przepis art. 35 u.o.p.d.k. ustala, że organ gminy wydaje decyzję o zakazie odbycia imprezy artystycznej lub rozrywkowej, jeżeli zagraża ona życiu lub zdrowiu ludzi, moralności publicznej albo mieniu w znacznych rozmiarach lub nie zostały spełnione wymagania o których mowa w art. 34 ust. 3 (dotyczące pomieszczeń, obiektów lub miejsc, w których odbywają się imprezy artystyczne i rozrywkowe, a także urządzeń technicznych). Zgodnie z art. 36 u.o.p.d.k. decyzja o zakazie odbycia imprezy artystycznej lub rozrywkowej powinna być dostarczona organizatorowi w terminie 14 dni od złożenia zawiadomienia, nie później niż na 10 dni przed planowanym terminem imprezy. Odwołanie od decyzji można wnieść w terminie 3 dni od jej doręczenia, a organ ma 7 dni na rozpoznanie tego odwołania. Niewydanie decyzji przez organ w tym terminie oznacza zgodę na organizację imprezy kulturalnej. W art. 37 ust. 1 u.o.p.d.k. zawarto uprawnienie Prezesa Rady Ministrów do zawieszenia organizowania imprez artystycznych i

⁸ Dz.U. z 2012 r., poz. 406 ze zm.

rozrywkowych z powodu żałoby narodowej na czas jej trwania. W ust. 2 tego artykułu przewidziano uprawnienie wojewody do zarządzenia na czas niezbędny z powodu klęski żywiołowej lub w celu zapobieżenia epidemii albo ze względu na żałobę zawieszenia organizowania imprez artystycznych i rozrywkowych na terenie województwa lub jego części.

Zgodnie z przepisami art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty⁹ za organizację imprez szkolnych odpowiedzialna jest osoba kierująca tą placówką (dyrektor, nauczyciel itp.). Zasady bezpieczeństwa uczniów reguluje rozporządzenie ministra właściwego ds. oświaty wydane na podstawie art. 95a tej ustawy.

Zgodnie z przepisami działu V ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym¹⁰ odpowiedzialność za organizację imprezy na terenie szkoły wyższej ponosi rektor tej uczelni. Ma on także prawo skorzystać z pomocy służb państwowych odpowiedzialnych za utrzymanie porządku i bezpieczeństwa wewnętrznego w razie wystąpienia zagrożeń bezpieczeństwa takiej imprezy.

Szczególnym wyłączeniem są imprezy zamknięte organizowane przez pracodawców dla ich pracowników. Impreza zamknięta stanowi przeciwieństwo imprezy otwartej, ogólnodostępnej. Nie należy oczywiście tego określenia utożsamiać z pojęciem terenu zamkniętego z art. 2 u.b.i.m. Oznacza to, że została ona zorganizowana wyłącznie dla określonej grupy osób, w tym przypadku dla pracowników, i tylko te osoby są uprawnione do uczestniczenia w niej. Nie ma znaczenia, czy impreza dla pracowników jest w jakikolwiek sposób odpłatna, czy nie oraz ilu pracowników w niej uczestniczy. Zasady organizacji takich imprez regulują przepisy ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy¹¹.

Analizując przepisy dotyczące imprez masowych należy zwrócić uwagę na regulację przepisów art. 5 u.b.i.m., który stanowi, że za bezpieczeństwo imprezy masowej w miejscu i w czasie jej trwania odpowiada jej organizator. Organizatorem może być osoba prawna, osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, przeprowadzającą imprezę masową. Jeżeli chodzi o osobę fizyczną to organizatorem może być osoba pełnoletnia mająca pełną zdolność do czynności prawnych. Organizator musi wyznaczyć kierownika bezpieczeństwa, który zgodnie z definicją zawartą w art. 3 pkt. 11 u.b.i.m. jest osobą wyznaczoną przez organizatora, reprezentującą go w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa uczestnikom imprezy masowej. Organizator odpowiada za bezpieczeństwo imprezy masowej. Obowiązek ten obejmuje spełnienie przez niego wymogów w zakresie:

- 1) zapewnienia bezpieczeństwa osobom uczestniczącym w imprezie;
- 2) ochrony porządku publicznego;

⁹ Dz.U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm.

¹⁰ Dz.U. z 2012 r., poz. 572 ze zm.

¹¹ Dz.U. z 2014 r., poz. 1502 ze zm.

- 3) zabezpieczenia pod względem medycznym;
- 4) zapewnienia odpowiedniego stanu technicznego obiektów budowlanych wraz ze służącymi tym obiektom instalacjami i urządzeniami technicznymi, w szczególności przeciwpożarowymi i sanitarnymi.

Ponieważ impreza masowa wymaga wcześniejszego uzyskania zezwolenia odpowiedniego organu administracji publicznej, obowiązek zabezpieczenia imprezy masowej spoczywa również na: wójt, burmistrzu, prezydencie miasta, wojewodzie, Policji, Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostkach organizacyjnych ochrony przeciwpożarowej, służbach odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny na obszarach kolejowych, służbie zdrowia, a w razie potrzeby także innych właściwych służbach i organach. Zezwolenie na przeprowadzenie imprezy masowej wydają, w drodze decyzji: wójt, burmistrz albo prezydent miasta, właściwi ze względu na miejsce przeprowadzenia imprezy masowej. Postępowanie w sprawach określonych w u.b.i.m.z wyłączeniem art. 14 (zakaz klubowy), prowadzi się zgodnie z przepisami ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego¹², jeżeli przepisy ustawy nie stanowią inaczej. Zgodnie z przepisami art. 25-30 u.b.i.m. w celu przeprowadzenia imprezy masowej organizator, nie później niż na 30 dni przed planowanym terminem jej rozpoczęcia, wyjątkowo, w uzasadnionych przypadkach, na 14 dni, występuje do właściwego organu z wnioskiem o wydanie zezwolenia na przeprowadzenie imprezy masowej. Poza tym zwraca się do właściwych miejscowo: komendanta powiatowego (rejonowego, miejskiego) Policji i komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej, dysponenta zespołów ratownictwa medycznego i państwowego inspektora sanitarnego z wnioskiem o wydanie opinii o niezbędnej wielkości sił i środków potrzebnych do zabezpieczenia imprezy masowej, zastrzeżeniach do stanu technicznego obiektu (terenu) oraz o przewidywanych zagrożeniach.

Jeżeli impreza przeprowadzona będzie w strefie nadgranicznej, organizator powiadamia właściwego miejscowo komendanta oddziału Straży Granicznej, a jeżeli impreza przeprowadzona będzie na terenach będących w zarządzie jednostek organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej, powiadamia komendanta terenowej jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej.

Do wniosku organizator jest zobowiązany załączyć:

- 1) dokumentację i informacje (m.in. graficzny plan obiektu [terenu]), oznaczenie dróg dojścia i rozchodzenia się osób uczestniczących w imprezie, oznaczenie punktów pomocy medycznej, punktów czerpalnych wody do celów przeciwpożarowych, rozmieszczenie służb porządkowych

¹² Dz.U. z 2016 r., poz. 23 z późn. zm.

oraz służb informacyjnych oraz inne określone w art. 26 ust. 1u.b.i.m.;

- 2) program i regulamin imprezy masowej, wraz z informacją o sposobie udostępnienia go uczestnikom imprezy masowej;
- 3) regulamin obiektu (terenu), wraz z informacją o sposobie udostępnienia go uczestnikom imprezy masowej;
- 4) pisemną instrukcję określającą zadania służby porządkowej oraz służby informacyjnej;
- 5) warunki łączności pomiędzy podmiotami biorącymi udział w zabezpieczeniu imprezy masowej.

Właściwi miejscowo: komendant powiatowy (rejonowy, miejski) Policji, komendant powiatowy (miejski) Państwowej Straży Pożarnej, dysponent zespołów ratownictwa medycznego i państwowy inspektor sanitarny wydają opinie, o których mowa powyżej, w terminie 14 dni od dnia otrzymania wniosku o ich wydanie.

Opinie te zachowują ważność przez 6 miesięcy od dnia ich wydania.

Upoważniony organ wydaje zezwolenie, albo odmawia jego wydania w terminie co najmniej 7 dni przed planowanym terminem przeprowadzenia imprezy masowej. Zezwolenie zawiera:

- 1) nazwę organizatora;
- 2) określenie rodzaju imprezy masowej;
- 3) nazwę imprezy masowej;
- 4) warunki przeprowadzenia imprezy masowej, w tym:
 - a) miejsce jej przeprowadzenia,
 - b) czas jej rozpoczęcia i zakończenia,
 - c) maksymalną liczbę osób, które mogą w niej uczestniczyć,
 - d) liczbę członków służby porządkowej oraz służby informacyjnej, ustaloną zgodnie z art. 6 ust. 2u.b.i.m.,
 - e) informację o zainstalowaniu urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk, o których mowa w art. 11u.b.i.m.

Dodatkowo organ musi ustalić w zezwoleniu, czy jest to impreza masowa podwyższonego ryzyka.

Wydanie zezwolenia lub odmowa jego wydania następuje w drodze decyzji administracyjnej. Kopię decyzji organ przekazuje niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 3 dni od dnia jej wydania wszystkim instytucjom biorącym udział w opiniowaniu warunków przeprowadzenia imprezy, oraz wojewodzie. Odwołanie organizatora od decyzji nie wstrzymuje jej wykonania, stąd organizator imprezy masowej powinien wystąpić o takie zezwolenie, uwzględniając terminy k.p.a. dotyczące postępowania odwoławczego.

Specjalne regulacje prawne dotyczące imprez masowych

Przepisów ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych nie stosuje się do imprez związanych z organizacją kultu publicznego i jego sprawowaniem. Zgodnie z przepisami art. 8 Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z dnia 28 lipca 1993 r.¹³ zapewnia się Kościołowi katolickiemu wolność sprawowania kultu religijnego i grzebania zmarłych w miejscach do tego wybranych przez Kościół, sprawowanie kultu publicznego w takich miejscach nie wymaga zezwolenia władz państwowych, chyba, że odpowiednie przepisy prawa polskiego stanowią inaczej, w szczególności ze względu na bezpieczeństwo i porządek publiczny (art. 8 ust. 4). *Ratio legis* tego przepisu polega na tym, że władza państwowa co do zasady nie może ingerować w sprawowanie kultu w miejscach, których właścicielem jest Kościół, natomiast co do sprawowania kultu religijnego poza terenem kościelnym władza świecka może ingerować w granicach przewidzianych w ustawach, ale tylko w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Zasada ta została powtórzona w przepisach art. 15 i 16 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej¹⁴. Zgodnie z treścią art. 15 tej ustawy organizowanie kultu publicznego i jego sprawowanie podlega władzy kościelnej i nie wymaga zawiadomienia (tutaj władz świeckich), jeżeli odbywa się na terenach będących własnością Kościoła (kościół, kaplice, grunty), a także w innych miejscach, np. na gruntach prywatnych. Natomiast jeżeli sprawowanie kultu odbywa się na drogach i placach publicznych, albo w miejscach użyteczności publicznej, podlega to uzgodnieniom z organem sprawującym zarząd lub upoważnionym do dysponowania nimi. Ponadto, zgodnie z przepisem art. 16 tej ustawy, organizowanie procesji, pielgrzymek lub innych imprez o charakterze religijnym (za wyjątkiem konduktów pogrzebowych) na drogach publicznych wymaga uzgodnienia, w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego, z właściwymi organami administracji rządowej lub samorządowej.

Podobnie ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. Prawo o zgromadzeniach¹⁵, w swoim art. 2 pkt. 2, wyłącza stosowanie przepisów tej ustawy do zgromadzeń odbywanych w ramach działalności kościołów i innych związków wyznaniowych.

Z powyższych powodów, w dniu 18 marca 2016 r., Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił specjalną ustawę o szczególnych rozwiązaniach związanych z organizacją wizyty Jego Świątobliwości Papieża Franciszka w Rzeczypospolitej Polskiej oraz Światowych Dni Młodzieży – Kraków 2016.¹⁶ Ustawa ta ma wypełnić lukę legislacyjną w zakresie organizacji kultu publicznego o wielkich rozmiarach przez organizacje kościelne w Polsce.

¹³ Dz.U. z 1998 r., nr 51, poz. 318.

¹⁴ Dz.U. z 2013 r., poz. 1169 ze zm.

¹⁵ Dz.U. z 2015 r., poz. 1485.

¹⁶ Dz.U. z 2016 r., poz. 393.

Jak to zaznaczono w uzasadnieniu do ustawy, ma ona stworzyć warunki umożliwiające właściwą organizację wizyty Jego Świątobliwości Papieża Franciszka w Rzeczypospolitej Polskiej oraz Światowych Dni Młodzieży (dalej ŚDM). ŚDM odbywać się będą w Krakowie, w dniach od 25 do 31 lipca 2016r. Jak podano w uzasadnieniu do tej ustawy, przewidywana liczba uczestników tego wydarzenia będzie wynosiła około 2,5 mln. W związku z powyższym, w art. 4 ustawy nałożono na organizatora ŚDM, którym jest archidiecezja krakowska, obowiązek opracowania planu zapewnienia bezpieczeństwa podczas Światowych Dni Młodzieży, obejmującego w szczególności graficzne plany obiektów (terenów), sporządzone odrębnie dla każdego z obiektów (terenów), w których mają odbywać się poszczególne wydarzenia w ramach ŚDM, wraz z ich opisem, zawierające m.in. oznaczenie dróg dojścia i rozchodzenia się osób uczestniczących w tych wydarzeniach, dróg ewakuacyjnych i dróg dojazdowych dla pojazdów służb ratowniczych i innych służb, w tym Policji, oznaczenie punktów pomocy medycznej, punktów czerpalnych wody do celów przeciw-pożarowych oraz punktów informacyjnych, informację o liczbie miejsc, w tym stojących, dla osób uczestniczących w poszczególnych wydarzeniach, przewidywanych zagrożeniach bezpieczeństwa i porządku publicznego, liczbie, organizacji, oznakowaniu, wyposażeniu i sposobie rozmieszczenia służby porządkowej oraz służby informacyjnej czy informację o sposobie zapewnienia identyfikacji osób biorących udział w ŚDM. Tak sporządzony plan organizator ŚDM przedkłada w terminie do dnia 15 maja 2016 r. komendantowi głównemu Policji, komendantowi głównemu Państwowej Straży Pożarnej oraz szefowi Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Projekt zakłada także przyznanie Policji szczególnych uprawnień w zakresie gromadzenia i przetwarzania danych o osobach stwarzających zagrożenie dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym uzyskanych i przetwarzanych przez inne organy i służby, w tym także w wyniku wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, jak również uzyskanych i przetwarzanych przez organy ścigania innych państw. Policja będzie miała prawo sprawdzania wolontariuszy obsługujących ŚDM (art. 5). Straż Ochrony Kolei (SOK) będzie miała uprawnienia do kontroli bagaży osób podróżujących pociągami oraz rejestracji obrazu i dźwięku na obszarze kolejowym(art. 10). Podobne uprawnienia otrzyma Żandarmeria Wojskowa na terenach wojskowych(art. 30). Uprawnienia te mają jednakże charakter czasowy i obejmują okres do dnia 31 sierpnia 2016 r.

Przedmiotowa ustawa powierza też Wojewodzie Małopolskiemu opracowanie planu zabezpieczenia medycznego ŚDM, koordynację działań uczestników realizujących zabezpieczenie medyczne, zwiększenie gotowości podmiotów leczniczych do udzielania świadczeń zdrowotnych oraz zorganizowanie struktur zabezpieczenia medycznego w miejscu obchodów (art.11). Realizatorami zabezpieczenia medycznego ŚDM będą podmioty lecznicze, jednostki współpracujące z systemem Państwowego Ratownictwa Medycznego, o których mowa w art. 15 ust. 1

ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym¹⁷, oraz społeczne organizacje ratownicze i inne, które w ramach swoich zadań ustawowych lub statutowych są uprawnione do niesienia pomocy w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego. Zadania te będą wykonywane w ramach umowy zawartej z Wojewodą Małopolskim.

Wprowadzono również szczególne zasady wykonywania transportu kolejowego, drogowego i lotniczego pielgrzymów (art.19-24), zasady zakwaterowania oraz organizacji pól namiotowych oraz zabezpieczenia sanitarnego miejsc noclego-wych oraz miejsc kultu religijnego(art. 38). Policjantom, pracownikom SOK, żołnierzom oraz przedstawicielom innych służb mundurowych będą przyznawane dodatkowe należności pieniężne za wykonywanie zadań podczas ŚDM, w czasie ponadnormatywnym(art. 9).

Nie tylko wielkie imprezy kościelne wymagają odrębnych regulacji. Także organizacja Szczytu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, dalej „Szczyt NATO”, w Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie, w 2016 r., wymagała opracowania odrębnej ustawy, ponieważ zgodnie z definicją imprezy masowej, z art. 3 pkt 1 u.b.i.m., pojęcie „Szczyt NATO” nie mieści się w pojęciu imprezy masowej. A przedmiotowy „Szczyt NATO” odbędzie się na terenie niebędącym w gestii podmiotów określonych w art. 2 u.b.i.m., a więc teoretycznie powinny go obejmować przepisy tej ustawy. Dlatego dla zapewnienia uczestnikom „Szczytu NATO” bezpieczeństwa oraz zachowania właściwych warunków bezpieczeństwa opracowano ustawę z dnia 16 marca 2016 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z organizacją Szczytu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie w 2016 r.¹⁸ Początkowa wersja tej ustawy regulowała tylko zasady dokonywania zamówień publicznych związanych z organizacją „Szczytu NATO”. Jednakże w kwietniu 2016 r. opracowano kolejny projekt ustawy zmieniającej tę ustawę o postanowienia regulujące także prawa i obowiązki służb podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych i żołnierzy zawodowych, oraz ograniczenia niektórych praw obywatelskich. W uzasadnieniu do projektu ustawy zmieniającej tę ustawę stwierdza się, że w związku z przedmiotowym „Szczytem NATO” Polska może stanowić dogodne miejsce do przygotowania i przeprowadzenia działań terrorystycznych skierowanych przeciwko jego uczestnikom. Dlatego w przedmiotowej ustawie proponuje się wprowadzenie zmian mających na celu:

- 1) stworzenie podstaw prawnych dla Biura Ochrony Rządu do rejestrowania obrazu i dźwięku podczas „Szczytu NATO”;
- 2) wprowadzenie ograniczenia możliwości organizowania zgromadzeń i imprez masowych na terenie Warszawy, w tym tzw. zgromadzeń spontanicznych;

¹⁷ Dz.U. z 2013 r., poz. 757 ze zm.

¹⁸ Dz.U. z 2016 r., poz. 379.

- 3) stworzenia możliwości przedłużenia czasu służby funkcjonariuszom różnych służb mundurowych podczas „Szczytu NATO” oraz rekompensowania im tego przedłużenia gratyfikacją finansową zamiast czasu wolnego.

Wszystkie te regulacje mają na celu zapewnienie większej aktywności służb dbających o bezpieczeństwo uczestników „Szczytu NATO” oraz skuteczniejszą ochronę jego uczestników przed zamachami terrorystycznymi.

Podsumowanie

Przedstawiona w artykule problematyka prawnych podstaw organizacji imprez masowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wykazuje, że kraj nasz posiada przepisy prawne regulujące tę problematykę. Jednakże pokazuje też, że w obliczu współczesnych zagrożeń oraz otwartości granic państwowych w ramach Unii Europejskiej, istnieje wiele luk prawnych w tych przepisach.

Po pierwsze nie objęto przepisami ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych imprez organizowanych przez instytucje państwowe poza terenami ich właściwości. Wymaga to później tworzenia specjalnych ustaw, które pozwolą na zastosowanie przepisów ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych do organizacji tych imprez. Przykładem może być organizacja „Szczytu NATO” w Warszawie, w dniach 7-9 lipca 2016 r.

Ponadto całkowicie zwolniono organizacje kościelne ze stosowania przepisów ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych, co przy organizacji spotkań kościelnych z wiernymi, na terenach niepodlegających kościołowi, rodzi olbrzymie obawy przed wystąpieniem zdarzeń o charakterze terrorystycznym, wystąpieniem innych incydentów jak bójki, zagrożenia sanitarne, pożarowe, itp.

Dlatego w przypadku organizacji takich spotkań kościelnych jak ŚDM czy wizyty kolejnych papieży w Polsce, wymagają one podejmowania szczególnych środków przez władze państwowe oraz tworzenia specjalnych ustaw na te okoliczności.

Ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych zawiera także wyłączenia dotyczące imprez masowych organizowanych na terenach szkół, w tym szkół wyższych. Z tego powodu organizowane przez samorząd studencki imprezy kulturalne również nie wymagają spełnienia warunków określonych w tej ustawie. Jest to kolejny mankament, który doprowadził do tragedii na jednym z polskich uniwersytetów (na Uniwersytecie Techniczno-Przyrodniczym w Bydgoszczy).

Powyższe przypadki wymagają podjęcia poważnych prac nad wprowadzeniem zmian do ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych. Przede wszystkim należałoby:

- doprecyzować zasady organizacji imprez państwowych z udziałem gości zagranicznych o charakterze politycznym, religijnym lub rocznicowych,

organizatorem takich imprez powinien być Premier lub Prezydent RP, a przepisy prawne powinny dopuszczać zwiększenie uprawnień służb podległych MSW i MON podczas ochrony uczestników takich imprez, łącznie z zawieszeniem na ten czas niektórych praw i wolności obywatelskich;

- wymagać od osób reprezentujących organizacje kościelne szerszego przestrzegania przepisów ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych, jeżeli imprezy kościelne organizowane są poza terenem kościelnym (pielgrzymki, procesje, msze masowe, itp.). Spowoduje to zwiększenie bezpieczeństwa tych wydarzeń zapobiegnie też aktom terroryzmu;
- przepisy ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych powinny być stosowane łącznie z przepisami innych ustaw, które regulują działania służb specjalnych i wojska w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, powinien być obowiązek korelacji działań pomiędzy organizatorem imprezy masowej a innymi służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa i obywateli. Wszystkie te działania spowodują szybką reakcję w przypadku wystąpienia zamachów czy aktów terrorystycznych o masowym oddziaływaniu (z braniem zakładników lub uderzeniami środkami chemicznymi czy bakteriologicznymi);

Powyższe propozycje powinny zostać wprowadzone jak najszybciej, bowiem rozwój środków i metod ataków terrorystycznych przebiega z ogromną szybkością, a zmiany prawne i organizacyjne jak dotąd wprowadza się dopiero na etapie realizacji przygotowań do zorganizowania imprezy masowej, która nie występuje w aktualnych regulacjach prawnych, albo regulacje te wyłączają taką imprezę w imię zachowania praw i wolności człowieka. Dobro człowieka musi być odpowiednio warte, należy zawsze wybierać wyjście, które spowoduje realizację praw i wolności, a jednocześnie wprowadzi ograniczenia tych praw, konieczne do ochrony najważniejszych z nich – prawa do życia, zdrowia oraz bezpieczeństwa, które to państwo jest zobowiązane zapewnić w pierwszej kolejności obywatelom.

Zwiastunem pozytywnych zmian prawnych jest opracowany przez MSW projekt ustawy antyterrorystycznej, a także zapowiadane zmiany innych ustaw, jak np. wprowadzenie obowiązku opracowania planów ochrony takich obiektów jak: kościoły, hotele, restauracje i stadiony. Zmiany te pozwolą na skuteczniejsze zabezpieczenie tych najczęściej odwiedzanych przez ludzi obiektów przed atakami terrorystycznymi.

Bibliografia

Literatura:

1. Badura M., Babiński H., Kałużny G., Wojcieszak M., *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2011.

2. Chlebowicz P., *Instytucja tzw. zakazu stadionowego w polskim prawie karnym*, „Przegląd Policyjny” 2010, nr 1(97).
3. Chlebowicz P., *Podnoszenie kompetencji Policji w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa imprez masowych – Euro 2012 (Szczecino, 4-5 grudnia 2008 r.)*, „Prokuraturai Prawo” 2009, nr 3.
4. Gołat R., *Pracodawca organizuje imprezę masową*, „Służba Pracownicza” 2009, nr 8.
5. Gozdór G., *Bezpieczeństwo imprez masowych. Komentarz*, Warszawa 2008.
6. Kąkol C., *Bezpieczeństwo imprez masowych. Komentarz*, Warszawa 2012.
7. Kotowski W., Kurzępa B., *Bezpieczeństwo imprez masowych. Komentarz do ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych*, Warszawa 2009.

Akty prawne:

1. Europejska konwencja w sprawie przemocy i ekscesów widzów w czasie imprez sportowych, a w szczególności meczów piłki nożnej, sporządzona w Strasburgu dnia 19 sierpnia 1985 r. (Dz. U. z 1995 r. nr 129, poz. 625).
2. Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2015 r., poz. 2139).
3. Ustawa z dnia 5 lipca 1990 r. – Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. z 2015 r., poz. 1485).
4. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2016 r., poz. 23 z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r., poz. 572 ze zm.).
6. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (Dz. U. nr 109, poz. 719).
7. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie przekazywania informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych (Dz. U. nr 54, poz. 329).
8. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie sposobu utrwalania przebiegu imprezy masowej (Dz. U. nr 16, poz. 73).
9. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 czerwca 2010 r. w sprawie warunków bezpieczeństwa, jakie powinny spełniać stadiony, na których mogą odbywać się mecze piłki nożnej (Dz. U. nr 121, poz. 820).
10. Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z dnia 28 lipca 1993 r. (Dz. U. z 1998 r., nr 51, poz. 318).
11. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r., poz. 406 ze zm.).
12. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2014 r., poz. 715 z późn. zm.).
13. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm.).
14. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2014 r., poz. 1502 ze zm.).
15. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2013 r. poz. 1169 ze zm.).
16. Ustawa z dnia 18 marca 2016 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z organizacją wizyty Jego Świątobliwości Papieża Franciszka w Rzeczypospolitej Polskiej oraz Światowych Dni Młodzieży – Kraków 2016. (Dz. U. z 2016 r., poz. 393).

17. Ustawa z dnia 16 marca 2016 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z organizacją Szczytu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie w 2016 r. (Dz. U. z 2016 r., poz. 379).
18. Wyrok WSA z dnia 20 marca 2006 r., VI SA/Wa 878/05, LEX nr 222245.